

آیا انزع البطين یعنی حضرت علی شکم بزرگی داشتند و سرشان مو نداشت و اصلا این لقب درست

است؟

پاسخ:

در روایتی در کتاب خصال شیخ صدوق که سند آن ضعیف است آمده است:

عن جعفر بن محمد علیه السلام قال سأل رجل أمير المؤمنين عليه السلام فقال له أسألك عن ثلاث هن فيك أسألك عن قصر خلقك وعن كبر بطنك وعن صلح رأسك فقال أمير المؤمنين عليه السلام إن الله تبارك وتعالى لم يخلقني طويلا ولم يخلقني قصيرا ولكن خلقني معتدلا أضرب القصير فأقده وأضرب الطويل فأقظه وأما كبر بطني فان رسول الله صلى الله عليه وآله علمني بابا من العلم ففتح لي ذلك الباب ألف باب فازدحم العلم في بطني فنفجت عنه عضوي وأما صلح رأسي فمن إدمان لبس البيض ومجالدة الاقران

الخصال - الشيخ الصدوق - ص 190

امام صادق علیه السلام فرمود: شخصی به امیر المؤمنین علیه السلام گفت: مرا در باره 3 چیز که در تو است پرسشی است، پرسشم از کوتاهی قامتت و از بزرگی شکمت و از بی‌مویی جلوی سرت می‌باشد، امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: خدای تبارک و تعالی مرا نه بلند قامت آفریده است و نه کوتاه قد، بلکه میان بالایم آفریده است تا دشمن کوتاه قد خود را با شمشیر از سر به دو نیم کنم و بلند قد را از میان و اما بزرگی شکم از آن رو است که رسول خدا صلی الله علیه و آله دری از دانش برویم گشود که هزار در از آن بر من گشوده شد از فشردگی دانش در اندرونم شکم من بزرگ شد؛ اما بی‌مویی جلوی سرم از این رو است که همواره کلاه خود بر سر دارم و با قهرمانان در پیکار هستم.

شاید از این روایت این طور برداشت شود که امیرالمؤمنین شخصی بوده‌اند که شکم بزرگی داشتند

و همچنین سرشان هم مو نداشته است؛ اما روایات دیگر به خوبی معنی این حدیث را روشن می‌کند.

معنای انزع در لغت:

در کتب لغت در ماده نزع آمده است:

و النزع انحسار مقدم شعر الرأس عن جانبي الجبهة... وفي صفة علي رضي الله عنه البطين الأنزع
والعرب تحب النزع وتتميم بالأنزع وتذم الغم وتتشاءم بالأغم وتزعم أن الأغم القفا والجبين لا يكون إلا
لثيما...

لسان العرب - محمد بن مكرم بن منظور الأفرقي المصري ، متوفي 711 ، ج 8 ، ص 352 ، ماده :
نزع ، چاپ اول ، ناشر : دار الصادر - بيروت - چاپ 15 جلدي .

تاج العروس من جواهر القاموس - محمد مرتضي الحسيني الزبيدي ، متوفي 1205 ، ج 22 ، ص
245 ، ماده نزع ، چاپ 40 جلدي ، ناشر : دار الهداية .

نزع به معنای خالی بودن دو طرف پیشانی از مو است... یکی از صفات علی علیه السلام بطین
الأنزع است و عرب خالی بودن دو طرف پیشانی را دوست می دارد و چنین کسی را به فال نیک می گیرند و
غمم را یعنی کسی که پیشانی و پشت گردنش بیش از حد معمول پر مو باشد، مذمت می کنند و آن را
ناخوش دارند و معتقدند کسی که این گونه است، فردی پست و فرومایه است...

در ماده شرص آورده اند:

وفي حديث ابن عباس ما رأيت أحسن من شرصة علي هي بفتح الراء الجلحة وهي انحسار الشعر

عن جانبي مقدم الرأس

لسان العرب ج 7 ، ص 46

النهاية في غريب الحديث و الأثر - ابن أثير - ج 2 ، ص 459

در حدیثی ابن عباس می گوید: شرصه ای (خالی بودن دو طرف پیشانی از مو) را به زیبایی شرصه
علی علیه السلام ندیدم (دو طرف پیشانی علی علیه السلام که خالی از مو بود بسیار زیبا جلوه می نمود و
پیشانی هیچ فردی را به این زیبایی ندیدم) شرصه به معنای جلحه می باشد و جلحه به معنای خالی بودن
دو طرف پیشانی از مو می باشد.

پس از عبارت انزع در لغت به معنی انسان بدون مو نیست.

سیمای امیرالمؤمنین علیه السلام در اهل سنت:

در کتب اهل سنت در رابطه با شمایل امیرالمؤمنین علیه السلام چنین آمده است:

كان علي ضخم البطن ضخم مشاشة المنكب ضخم عضلة الذراع دقيق مستدقها ضخم عضلة الساق

دقیق مستدقها

الطبقات الكبرى - محمد بن سعد بن منيع أبو عبدالله البصري الزهري - ج 3 ، ص 26 ، باب : ذكر

صفة علي بن أبي طالب عليه السلام ، الوفاة: 230 ، ناشر: دار صادر - بيروت

أنساب الأشراف - أحمد بن يحيى بن جابر البلاذري ، المتوفى : 279هـ - ج 1، ص 283 و 284

علي داراي شکمی نیکو و کامل و سینه‌ای بسیار فراخ بود، ساعد دستش عضلانی بوده و در قسمت

مفاصل نازک شده و تشکیل بود و ساق پایش عضلانی بوده و در قسمت مفاصل نازک شده و تشکیل بود.

محمد بن يوسف الصالحي الشامي می‌نویسد:

وكان ضخم البطن شاسع المنكب ضخم الذراعين مستدقهما ضخم عضد الساق فوق الربعة ضخم

المنكبين طويل اللحية عظيمها

سبل الهدى والرشاد في سيرة خير العباد ج 11، ص 287 - محمد بن يوسف الصالحي الشامي ،

الوفاة: 942هـ - ، ناشر : دار الكتب العلمية - بيروت - 1414هـ ، چاپ اول ، تحقیق : عادل أحمد عبد

الموجود وعلي محمد معوض

علي داراي شکمی نیکو و کامل و سینه‌ای بسیار فراخ بود، ساعد دستش عضلانی بوده و در قسمت

مفاصل نازک شده و تشکیل بود و ساق پایش عضلانی بود و قد مبارکش از فرد میان قامت مقداری بلند

قدرتر بود و کتف‌هایی قوی و عضلانی داشت و محاسنی پرپشت و بلند داشت.

کلمه «ضخم البطن» به این معنا است که شکم ایشان لاغر و نحیف نیست و به استخوان‌های کمر

نچسبیده است؛ بلکه متوازن و زیبا و نیکو و کامل است.

آقای الأصبهانی در مورد لفظ ضخم البطن می‌گوید:

وقوله ضخم البطن أي لم يكن بطنه لاصقا بظهره بل كان تاما حسنا

دلائل النبوة - إسماعيل بن محمد بن الفضل التيمي الأصبهاني، متوفي 535 :- ج 1 ص 95 (از

مصادر اهل سنت) ، ناشر : دار طيبة - الرياض - 1409 ، چاپ اول ، تحقيق : محمد محمد الحداد.

منظور از ضخم بطن این است که شکم به پشت نجسبیده است؛ بلکه نیکو و کامل است.

ابن اثیر می‌نویسد:

عن مدرك أبو الحجاج قال رأيت علياً يخطب وكان من أحسن الناس وجهاً

أسد الغابة ابن الأثير: ج 4، ص 39 و مجلة تراثنا مؤسسة آل البيت: ج12، ص 79 نقلاً عن مقتل

أمير المؤمنين عليه السلام لابن أبي الدنيا 208 - 281 هـ للسيد عبد العزيز الطباطبائي

علی را در حال خواندن خطبه دیدم و او زیباترین مردم بود.

شبهات امیرالمؤمنین به انبیاء:

در برخی روایات آمده است که امیرالمؤمنین علیه السلام به انبیاء از حیث شمائل و ظاهر شبهات

داشته‌اند که به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم:

شبهات به حضرت ادریس علی نبینا و آله و علیه السلام:

در کتب اهل سنت در آمده است:

قال وهب بن منبه إن إدریس النبى علیه السلام كان... ضخم البطن عريض الصدر . . .

المعارف ج1، ص ۲۰ ، باب : شرح حال ادریس صلی الله علیه وسلم - ابن قتیبة أبو محمد عبد الله بن

مسلم - (متوفی ۲۷۶هـ) ناشر: دار المعارف - القاهرة - ، تحقيق : دكتور ثروت عكاشة

المستدرک علی الصحیحین ج ۲ ، ص ۵۹۸ ، ح ۴۰۱۵ - محمد بن عبدالله أبو عبدالله الحاكم

النیسابوری (متوفی ۴۰۵ هـ) ، ناشر : دار الکتب العلمیة - بیروت - سال چاپ : ۱۴۱۱ هـ - ۱۹۹۰ م ، چاپ : اول ،

تحقیق : مصطفی عبد القادر عطا

وهب بن منبه می‌گوید: ادریس پیامبر علیه السلام دارای شکمی نیکو و تام و کامل بود و شانه‌هایی

پهن داشت.

شبهت به حضرت داود علی نبینا و آله و علیه السلام:

ثم فتح باباً آخر فاستخرج حريرة بيضاء فيها صورة رجل... ضخم البطن ربعة... فقال هل تعرفون

هذا قلنا لا قال هذا داود عليه السلام

تفسير القرآن العظيم ج ٢ ، ص ٢٥٤ - إسماعيل بن عمر بن كثير الدمشقي أبو الفداء (ابن كثير) - ،

الوفاة: ٧٧٤ ، ناشر : دار الفكر - بيروت - ١٤٠١

الخصائص الكبرى ج ٢ ، ص ١٣ - أبو الفضل جلال الدين عبد الرحمن أبي بكر السيوطي الوفاة: ٩١١هـ -

، ناشر : دار الكتب العلمية - بيروت - ١٤٠٥هـ - ١٩٨٥م

دلائل النبوة ج ١ ، ص ٣٨٩ - بيهقي - (متوفى ٤٥٨)

دلائل النبوة ج ١ ، ص ٩٤ ، - إسماعيل بن محمد بن الفضل التيمي الأصبهاني ، متوفى ٥٣٥ ، ناشر : دار

طبية - الرياض - ١٤٠٩ ، چاپ اول ، تحقيق : محمد محمد الحداد

سپس در دیگری را باز کرد در آن پارچه حریر سفیدی بود که صورت مردی چهارشانه و میان قامت

بود که شکمی نیکو و تام و کامل داشت؛ پادشاه روم گفت: آیا این تصویر را می شناسید؟ گفتیم: نه، گفت:

این تمثال حضرت داود علیه السلام است.

معنای انزع البطين در روایات:

در روایات اهل بیت عليهم السلام و همچنین روایات اهل سنت مراد از لقب انزع البطين بیان شده

است:

ابن جوزي می گوید:

ويسمى علي عليه السلام البطين لأنه كان بطينا من العلم وكان يقول عليه السلام لو تبيت لي

الوسادة لذكرت في تفسير بسم الله الرحمن الرحيم حمل بعير ويسمى الأنزع لأنه كان أنزع من الشرك

تذكرة الخواص - سبط ابن الجوزي - ص 16 ، چاپ مؤسسة اهل البيت عليهم السلام - بيروت ،

لبنان - ، سال چاپ : 1401 هـ . ق ، 1981 م

به این خاطر به امام علي عليه السلام بطین گفته می‌شده که شکم ایشان مملو از علم بوده است؛ لذا ایشان بسیار می‌فرمود که اگر فرصت داشته باشم می‌توانم به اندازه بار شتر در مورد بسم الله الرحمن الرحيم شرح و تفسیر بنویسم و به این خاطر به ایشان انزع گفته می‌شده زیرا ایشان از شرك خالي بوده است.

در روایتی از پیامبر آمده است:

قال رسول الله صلي الله عليه وآله وسلم يا علي أن الله تعالى قد غفر لك ولأهلك ولشيعتك ومحبي

شيعتك ومحبي محبي شيعتك فأبشر فإنك الأنزع البطين منزوع من الشرك بطين من العلم

عيون أخبار الرضا ج 1 ، ص 52 ، ح 182 ، باب في مناقب علي عليه السلام

الأمالي - شيخ طوسي - ص 293 ، ح 17570 / ، باب غفر الله لشيعه علي عليه السلام

مناقب - ابن المغازلي - ص 401

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: ای علی، خداوند تو و خاندانت و شیعیان و دوستان

شیعیان تو و دوستدار دوستان شیعیان تو را آمرزیده است، پس مزده باد تو را که انزع البطين هستی، از

شرك بریده‌ای و از علم سرشاری.

در جریان خواستگاری امیر المؤمنین علیه السلام وقتی زنان قریش پیش حضرت زهرا سلام الله

علیها از حضرت علی بدگویی کردند، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به حضرت زهرا سلام الله علیها فرمود:

يا فاطمة... فأما ما قلت إنه بطين فإنه مملوء من علم خصه الله به وأكرمه من بين أمتي

بحار ج 43 ، ص 100 و 101 ، ح 11 ، باب فيما قاله رسول الله صلي الله عليه وآله وسلم في فضائل

علي عليه السلام لفاطمه عليها السلام

اي فاطمه... اما در مورد اینکه گفתי او بطین است، وجود علي مملو از علم است و این علم را

خداوند در میان امتم به او اختصاص داده است.

در روایت دیگری آمده است:

عن عباية بن ربعي قال جاء رجل إلى ابن عباس فقال له أخبرني عن الأنزع البطين علي بن أبي

طالب فقد اختلف الناس فيه فقال له ابن عباس أيها الرجل والله لقد سألت عن رجل ما وطئ الحصى بعد

رسول الله صلى الله عليه وآله أفضل منه وانه لأخو رسول الله وابن عمه ووصيه وخليفته على أمته وانه الأنزع
من الشرك بطين من العلم ولقد سمعت رسول الله صلى الله عليه وآله يقول من أراد النجاة غدا فليأخذ
بحجزة هذا الأنزع يعني عليا عليه السلام

علل الشرايع - شيخ صدوق - ج 1 ، 159 ، ح 3 ، باب 128 - علة الصلح في رأس أمير المؤمنين عليه

السلام ، والعلة التي من أجلها سمى الأنزع البطين

معاني الأخبار - شيخ صدوق - ص 63 ، ح 11 ، باب معاني أسماء محمد وعلي وفاطمة والحسن

والحسين والأئمة عليهم السلام

عباية بن ربعي می گوید: فردي نزد ابن عباس آمد و گفت: در مورد انزع البطين علي بن ابي طالب
برایم بگو زیرا که مردم در مورد شخصیت او اختلاف نظر دارند، ابن عباس گفت: اي مرد در مورد فردي
پرسیدی که به خدا قسم بعد از رسول خدا کسی با فضیلت تر از او بر روی زمین راه نرفته، همانا علي برادر و
پسر عمو و وصي و جانشین و خلیفه رسول خدا صلي الله عليه و آله بر امتش می باشد و او کنده شده از
شرك است و مملو و سرشار از علم است، از رسول خدا صلي الله عليه و آله شنیدم که فرمود: هرکس می
خواهد روز قیامت نجات یابد باید به دامان این انزع يعني علي عليه السلام چنگ زند.

با توجه به مطالبی که گذشت مشخص می شود که برداشتی که در سؤال از لقب انزع البطين شده

بود یک برداشت اشتباه بوده است و انزع البطين دارای معنای عمیقی است که در مطالب مذکور بیان شد.